

boek besprekingen

Thera van der Heijden WERKEN MET KADERS

De Anne Frank Stichting

De afdeling Vorming en Onderwijs van de Anne Frank Stichting kon dit voorjaar al weer haar zesde AFSchrift presenteren.

Diegenen die niet vertrouwd zijn met de serie en mogelijk ook niet met de Stichting als zodanig wil ik eerst wat algemene informatie geven.

De in 1957 opgerichte Stichting stelt zich ten doel aandacht te schenken aan het verschijnsel discriminatie. Niet alleen doet zij dit door aandacht te schenken aan dat wat in het verleden plaatsvond, tegelijkertijd wijst zij op anti-democratische, discriminerende tendenzen in ons huidige tijdsgewricht.

Naast het openstellen van het Achterhuis en het informeren van bezoekers over de Tweede Wereldoorlog, organiseert de Stichting regelmatig actuele tentoonstellingen. Bijvoorbeeld '2000 jaar anti-semitisme', 'Neo-fascisme in West-Europa', 'Nederland tolerant?'. Groepen die het Achterhuis bezoeken kunnen begeleid worden door medewerkers van de Stichting. Voorts heeft de Stichting een uitgebreide documentatie over ultra-rechts.

De Anne Frank Stichting is ook actief op educatief gebied. Zij organiseert meerdaagse cursussen voor buitenlandse groepen, veelal met beroepskrachten en studenten op sociaal-pedagogisch ter-

rein. Een ander facet van het educatief werk wordt gevormd door de afdeling Vorming en Onderwijs. De medewerkers van deze afdeling werken samen met docenten uit het voortgezet onderwijs (met name lbo, mavo, hbo). Samen met hen worden lessen en lesmateriaal ontwikkeld en in de praktijk getoetst. Door middel van onder meer AFSchriften en cursussen voor leerkrachten worden de ervaringen verspreid.

AFSchrift 6

Vanuit de opvatting dat leerlingen geïnteresseerder aan het werk gaan indien zij zelf een thema gekozen hebben wordt in dit werkboek uiteengezet langs welke weg je samen met de leerlingen tot een zinnige themakeuze zou kunnen komen. Het aanbieden van een lijst met onderwerpen waaruit leerlingen een thema kunnen kiezen heeft namelijk de beperking dat leerlingen niet vrijelijk kunnen associëren, bovendien sluit het aan bij het toch al vaak consumptieve gedrag van de meesten. De onderzoeksvraag van de samenstellers van dit AFSchrift is daarom: hoe en in hoeverre structureer je de themakeuze zodanig dat leerlingen ervaringen, interesses en behoeften naar voren kunnen brengen?

Gekozen werd voor een kaderaanpak: binnen een bepaald raamwerk ontlokt de leerkracht aan de leerlingen associaties bij het gepresenteerde kader. De kaders hebben steeds betrekking op maatschappelijke (machts)verhoudingen. Zij worden verwerkt in een kaderopdracht waarbij je gebruik kan maken van verschillende werkwijzen en middelen, bijvoorbeeld een brief, een spel, een collage.

Bij kaders kun je denken aan opdrachten als: 'noem leuke/niet leuke kanten van het meisje zijn', aan sterke uitspraken als: 'dat pik ik niet', aan gezegden als: 'voet bij stuk houden', aan gevoelens als: 'stoer', 'opgelucht'.

In het eerste hoofdstuk wordt een omschrijving gegeven van een kader en een kaderopdracht. Het tweede hoofdstuk beschrijft een aantal manieren waarop je een kader kunt bedenken. In hoofdstuk drie wordt uiteengezet welke hindernissen je kunt tegenkomen vanaf het moment waarop je een kader bij je leerlingen hebt geïntroduceerd. Ook geven de auteurs in dit hoofdstuk aan in welke vorm kaders gegoten kunnen worden. In hoofdstuk vier lezen we hoe een leerkracht in een INAS-groep met behulp van het gebruik van ka-

ders tot een themakeuze komt. Het laatste hoofdstuk geeft een opsomming van twintig kaders die in de praktijk zijn getoetst en daar hun bruikbaarheid hebben bewezen. In een bijlage beschrijven de auteurs hoe huns inziens anti-fascistische vorming in het onderwijs gestalte kan krij-

gen. Het werken met kaders lijkt een goede manier om ervaringen en vragen van leerlingen boven tafel te krijgen. Bovendien biedt het de mogelijkheid om een redelijk evenwicht te vinden tussen de inbreng van de leerlingen en die van de leerkracht.

Gerard Heijnen IDENTIFICATIE? NIKS MEE TE MAKEN!

In de kinderkrant van Vrij Nederland vertelde een kind een tijd geleden, dat het de roman *Wolf* van G.K. van 't Reve in een kinderboekenwinkel had aangetroffen, midden tussen de jeugdliteratuur in. Daaraan verbond het kind meteen de vraag waarom er niet meer 'volwassenen' boeken te vinden zijn in deze speciaalzaken, want ook hiervoor hebben kinderen immers belangstelling. Rond dezelfde tijd las ik ook ergens — ik ben vergeten waar — hoe een kind haar of zijn hart luchtte over het feit dat er nog zoveel boekhandels zijn, die niet of nauwelijks kinderboeken op hun planken hebben staan. Zijn dit signalen voor het feit dat kinderen er schoon genoeg van krijgen om maar steeds betutteld en in een aparte hoek gedreven te worden? Is de democratisering, de brede bereikbaarheid van het leesvoer, dan alleen doorgedrongen tot de supermarkten die rijk en groen door elkaar aanbieden, al is dat dan voorlopig voornamelijk pulp? Of is er meer aan de hand?

Er zijn een tijd (rond 1750) en een filosoof (Jean Jacques Rousseau) geweest, waar dat anders lag: kinderen werden beschouwd als miniformaat volwassenen. Dat hield onder meer in dat zij volledig mochten deelnemen aan de wereld van de volwassenen; zij werden gekleed als volwassenen en waren dagelijks getuige van alles wat volwassenen zoal bezighield. In elk geval was er in die tijd voor kinderen geen eigen literatuur. Sindsdien heeft de visie op het kind een stormachtige geschiedenis doorgemaakt, waarbij steeds meer de nadruk kwam te liggen op het eigene. Soms lijkt het er waarachtig op dat de kloof tussen volwassenen en kinderen alleen maar groter en dieper is geworden. Er is een kinderwereld ontstaan die volslagen geïsoleerd lijkt van de volwassen wereld. En er is jeugdliteratuur die weinig meer gemeen heeft met volwassen literatuur.

Een vierde opvoedingsmilieu

Een algemene stelregel die, toch al weer een beetje te vaak, gehoord wordt wanneer het over jeugdliteratuur gaat, is dat er in kinderverhalen sprake moet zijn van aansluiting bij de ervaringswereld van het kind; er moet ingehaakt worden op de belangstelling die het kind al heeft en hun literatuur moet identificatie mogelijk maken. Dit is één van de verschillen tussen jeugdliteratuur en volwassen literatuur. Afgezien van de vraag of er al sprake kan zijn van *de* ervaringen van *het* kind (alsof het weer over een eenheidsworst gaat), is het ook een twistpunt of een boek wel of geen invloed heeft op een kind. Aan de ene kant wordt gesteld dat het boek nauwelijks of geen invloed heeft, anderzijds ziet men in het jeugdboek een opvoeder van blijvende aard. De meningen over deze vragen lopen uiteen en voorlopig hoeven we er geen concreet antwoord op te verwachten.

In haar in 1981 verschenen onderzoek *Het kinderboek als opvoeder* gaat mevrouw Dasberg uitgebreid in op dit aspect van de jeugdliteratuur. Het boek heeft als ondertitel: Twee eeuwen pedagogische normen en waarden in het historische kinderboek in Nederland. Al in 1975 had mevrouw Dasberg de pedagogische goegemeente verast met *Grootbrengen door kleinhouden als historisch verschijnsel*.

Het kinderboek als opvoeder beperkt zich tot het historische kinderboek, en daarmee is een belangrijke afbakening gemaakt. Immers, juist van het historische jeugdboek kun je zeggen dat het in ieder geval *niet* met de leefwereld van het kind samenvalt. Het historische kinderboek appelleert meer dan andere genres aan de fantasie, het voorstellingsvermogen en de eigen creativiteit van kinderen. Mevrouw Dasberg gelooft, zonder daar overigens harde bewijzen voor te kunnen leveren,